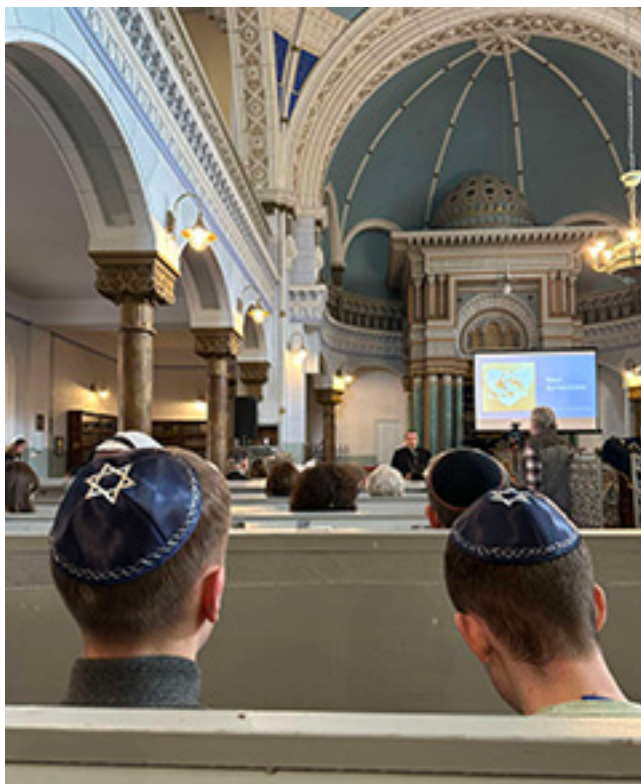

Projekte „HOLOKAUSTO VAIKAI: Lietuvos istorijos šešėlių apšvietimas“ dalyvaujantys Palangos gimnazistai Vilniuje tęsė pažintį su romų ir žydų bendruomenių istorija, kultūra, tradicijomis

2025 m. kovo 12–13 dienomis vyko antrasis Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės 2024–2026 metais įgyvendinamo projekto „Holokausto vaikai: Lietuvos istorijos šešėlių apšvietimas“ susitikimas. Palangos žydų bendruomenė kartu su jaunuoliais iš Palangos senosios gimnazijos (Žemyna Piktužyte, Ugnė Vaitkute, Jokūbu Tamuliu, Eva Kniukštaite, Juozu Nemuniu, Ieva Andrijauskaite) ir Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos gimnazistais susitiko kūrybinėse dirbtuvėse Vilniuje. Pirmasis susitikimas dar sausį vyko Palangoje – Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinyje Palangos burmistro Jono Šliūpo muziejuje. Šį kartą Vilniuje dvi dienas trukusioje patyriminėje kelionėje projekte dalyvaujantys palangiškiai tęsė pažintį su romų ir žydų bendruomenių kultūra bei tradicijomis ir vykdė šios srities istorinės atminties tyrinėjimus.

Pirmąją dieną moksleiviai susitiko su romų bendruomenės atstovais Vilniaus muziejuje. Čia jie susipažino su šio muziejaus ilgai rengta paroda „AMARÈ DŽIIPENÀ * Vilniaus romų istorijos

(*Mūsų gyvenimai)“. Ši paroda pristato Parubanką, arba Bar – daugiau nei 70 metų Vilniuje egzistavusią gyvenvietę. Paroda atskleidžia čia gimusių ir augusių jaunuolių patirtis ir prisiminimus apie savo svajones, bendruomenę, draugystę, taip pat apie namų praradimo skausmą.

Nepaisant nedidelio romų skaičiaus, vertinant visuomenės nuostatas, romai iki šiol išlieka viena pažeidžiamiausių grupių Lietuvoje. Jie susiduria su sisteminėmis, ilgalaikėmis diskriminacijomis ir socialine atskirtimi. Romų istorija ir kultūra nėra pristatoma viešojoje erdvėje, nėra įtraukta į formaliojo švietimo programas. Susitikimo metu patys romai papasakojo apie parodos idėją, kūrimo eigą. Romų jaunu-

liai dalijosi savo gyvenimo patirtimis ir veiklomis. Moksleiviai susipažino vieni su kitais, draugiškai bendravo, mokėsi žodžių ir skaičiuoti romų bei hebrajų kalbomis.

Vienas iš susitikimų vyko Vilniaus choralinėje sinagogoje, kurioje Vilniaus Gaono žydų muziejaus edukatorė Natalja Cheifes įdomiai pravedė pažintinę ekskursiją po sinagogą. Jos dalyviai susipažino su šio unikalaus pastato istorija, sužinojo, kad iki Antrojo pasaulinio karo Vilniuje veikė daugiau nei 100 sinagogų ir judėjų maldos namų. Ši choralinė sinagoga – vienintelė šiandien veikianti sinagoga Vilniuje. Ji pastatyta 1903 metais ir nuo pat pradžių savo erdvėmis išsiskyrė iš kitų tradicinių miesto sinagogų.

Palangiškius labai sudomino joje kabantis unikalus šviestuvas. N. Cheifes papasakojo, kad jis į Vilnių yra atvežtas iš Palangos Didžiosios sinagogos.

Moksleiviai susitikimo metu buvo supažindinti su Purimo šventės kilme, tradicijomis ir prasme. Iš edukatorės jie sužinojo, kad Purimo šventė tradiciniame žydų kalendoriuje yra vienintelė, per kurią leidžiami persirengimai, linksmi pasirodymai. Ji skirta paminėti žydų bendruomenės išsigelbėjimą nuo išžudymo Persijoje V amžiaus pradžioje.

(Nukelta į 58 p.)

Vėliau palangiškiai dalyvavo iškilmingoje Lietuvos žydų gelbėtojų dienos minėjimo ceremonijoje, kurioje Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės nariai ir garbūs jos svečiai paminėjo Lietuvos žydų gelbėtojų dieną. Jos metu su susirinkusiais savo šeimų istorijomis dalijosi vienuolių išgelbėta Sulamita Fromanaitė-Lev, Pasaulio tautų teisuolių giminaičiai – rašytojo Kazio Binkio (1893–1942) ir jo žmonos Sofijos Binkienės (1902–1984) anūkė Iga Mautėnienė bei Vilniaus Gedimino technikos universiteto docentas Romualdas Juknelevičius. Prasmingus žodžius tarė Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Lietuvos policijos kapelionas kunigas Algirdas Toliatas, Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis. Nuostabią muziką šventės dalyviams nudžiugino smuikininkas Simas Tankevičius ir bajoro virtuozas iš Ukrainos Yevgenii Musijets. Po minėjimo palangiškiai buvo pakviesti paragauti tradicinių Homentašen sausainių ir kartu su kitais daugiau nei 500 žmonių švęsti Purimo šventę. Joje dalyvavę jaunuoliai sutiko naujų draugų, užmezgė su jais ryšius.

Iš Vilniaus palangiškiai išsivežė daug įsimintinų įspūdžių, gerų emocijų ir žinių apie romų ir žydų bendruomenių gyvenimą, tradicijas bei istoriją. Palangiškiams gimnazistams buvo skirti namų dar-

bai–reflektuoti savo patirtis ir parašyti kelių puslapių istoriją, remiantis Vilniuje patirtais įspūdžiais.

Šio projekto veiklomis tikimasi, kad jaunimo refleksijos darys įtaką jų požiūriui į žydų bendruomenę, istorinės atminties prasmę.

Trečiasis susitikimas planuojamas vasarą Palangoje.

Vilius Gutmanas, Palangos žydų bendruomenės pirmininkas, kalbėdamas apie šio renginio svarbą, pažymi, kad „Šis projektas yra labai svarbus tiek jaunimui, tiek visai visuomenei, nes sudaro galimybę iš arčiau pažinti Lietuvos žydų ir romų istoriją, kuri dažnai lieka šešėlyje. Tokie susitikimai – tai ne tik pažintis su istorija, bet ir gyvas bendravimas, kuris kuria tarpusavio supratimą bei toleranciją. Mūsų pareiga – perduoti šią atmintį jaunajai kartai. Džiaugiuosi, kad Palangos gimnazistai aktyviai įsitraukia į šią veiklą ir kartu kuria tiltus tarp bendruomenių.“

Šis susitikimas – dalis Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės 2024–2026 m. įgyvendinamo projekto „Holokausto vaikai: Lietuvos istorijos šešėlių apšvietimas“ veiklų. Projektą remia „EVZ fondas“ (EVZ Foundation, Stiftung „Erinnerung, Verantwortung, Zukunft“, Vokietija). Partneriai: Palangos žydų bendruomenė, Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys Palangos burmistro Jono Šliūpo muziejus, Palangos senoji gimnazija, Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazija, Romų bendruomenės dienos centras su „Padėk Pritapti“.

Parengė Mindaugas Surblys

Autoriaus nuotraukose – Vilniuje vykusiuose renginiuose dalyviai ir Vilniaus choralinės sinagogos, kurioje Palangos moksleivių dėmesį patraukė iš Palangos perkeltas šviestuvai, interjeras